

Personsentrert tilnærming må omfatte alle

Vi har lært å sette pasienten i sentrum, men også personalet må omfattes av en personsentrert tilnærming.

Håkon Johansen

Medlem av Rådet for sykepleieetikk og geriatrisk sykepleier

Etikk

Personsentrert omsorg

Sykehjem

Sykepleien 2020 108 (80196) (e-80196)
DOI: 10.4220/Sykepleiens.2020.80196

Jeg er på vei for å besøke min mor på sykehjemmet. I gangen møter jeg sykehjemslegen jeg så vidt har snakket med. Hun har det travelt, ser jeg, men møter blikket mitt og gjengjelder et smil og et hei. Vel oppe på avdelingen blir jeg møtt av den trygge, gode stemningen.

En av sykepleierne forklarer noe for en av beboerne som jeg har sett kan være ganske brå og oppfarende. Nå smiler både sykepleieren og beboeren, og det er tydelig at sykepleieren har god kontroll over situasjonen.

Amir kommer meg i møte. Han ser at jeg er på vei for å besøke mor, som er ganske dårlig nå. Hjelpepleieren forteller uoppfordret hvordan mor har hatt det i dag, om de bitte små måltidene, og om hvor fredfull hun har virket.

Han avslutter med å spørre hvordan jeg har det. Vi veksler noen ord, og jeg setter pris på smilet, roen, informasjonen og omtanken.

Mye foregår bak kulissene

Det jeg ikke ser som pårørende, er institusjonssjefen som arbeider med å skape en kultur hvor ikke bare beboerne skal møtes som unike medmennesker. Også personalet skal omfattes av en personsentrert tilnærming. I en slik kultur blir alle sett og møtt på en god måte.

Verdier gjennomsyrrer all helsetjeneste og ligger til grunn for handlingene som helsepersonellet utfører. I flere år har den personsentrerte tilnærmingen vært idealet i helsetjenesten. Det startet i psykoterapien og er vel mest kjent og anerkjent innenfor omsorg for personer med demens.

Hva er personsentrert arbeid?

Tilnæringsmåten har etter hvert bredd seg utover i fagfeltene. Vi har lært å sette pasienten i sentrum, men hva innebærer det egentlig å arbeide personsentrert?

I en personsentrert tilnærming møtes helsepersonell og personen med et hjelpebehov som likeverdige. Sykepleieren møter den syke som et medmenneske og forsøker å se virkeligheten fra pasientens perspektiv.

Sykepleieren er interessert i livshistorien og ikke bare sykdomshistorien, og etterspør tanker om hva sykdommen innebærer for personen.

«I en personsentrert tilnærming møtes helsepersonell og personen med et hjelpebehov som likeverdige.»

De inngår i en relasjon, og sykepleieren anerkjenner og respekterer det som har vært og er viktig for den syke. Da vil de ikke bare se hva personen er nå med symptomer og funksjonstap. Men de vil også se meningsfylte muligheter for å leve gode liv som å gjenvinne funksjoner og selvstendighet, mestre en vanskelig livssituasjon eller møte egen død med et rolig sinn.

Sykepleieren må hjelpe med å tenke etter hva det betyr å leve godt, hvordan de kan være tro mot hvem de er, og hva de ønsker å utvikle seg mot. Sentrale mål i arbeidet er å bevare identitet, balansere selvbestemmelse og behov for hjelp, ta vare på viktige sosiale relasjoner og skape mening og sammenheng i levd liv.

Rollene kan hindre oss

Skal vi lykkes med å arbeide personsentrert, må dette tankesettet forme hele institusjoner og avdelinger. Verdiane i personsentrert tilnærming må prege prioriteringer og beslutninger, og tankesettet må omfatte alle: pasienter, renholdere, pårørende, leger, sykepleiere og ledere.

Vi er først og fremst personer og ikke bare mennesker som har gått inn i roller. Med oppmerksomheten på person oppnår vi å overstige begrensningene som ligger innbakt i roller, funksjoner og sosial og helsemessig status.

«Vi er først og fremst personer og ikke bare mennesker som har gått inn i roller.»

Rollene som pasient, helsepersonell eller pårørende kan hindre oss fra å inngå i likeverdige relasjoner og sammen arbeide for å gripe utviklingsmulighetene til hver enkelt.

Avdelingen samlet seg om verdier

På ledermøtet tidligere på dagen så institusjonssjefen at sykehjemslegen virket urolig, og tok henne til side etter møtet. Det var godt for legen å få si noen ord om at hun var bekymret for tenåringsdatteren sin.

På avdelingen der min mor er beboer, har avdelingssykepleieren tatt tak i hvordan hjelpepleierne, assistentene og sykepleierne møter hverandre og samhandler.

Avdelingen har samlet seg om noen verdier og tenkt på hvordan de kan omsette verdiene i konkret handling. Når de kommer på vakt, spør de kollegene hvordan de har hatt det på jobb. De er ekstra oppmerksomme på om kollegaen virker lei seg eller bekymret. De spør forsiktig om det er noe i veien, og om de vil snakke om det.

Og de er også oppmerksomme på kollegaens smil og latter og oppfordrer dem til å dele gleden med de andre. De har også snakket mye om verdien av å sette seg selv litt til side og være rause mot hverandre.

Når en kollega har brukt mye tid på et morgenstell eller kollegene blir uenige om et eller annet, legger de irritasjonen til side og tar initiativ til å reflektere sammen. De husker også på å trekke frem kollegaens ressurser og gode sider i refleksjonen.

Det trengs mer enn prosedyrer og regler

Etter å ha arbeidet med personsentrert tilnærming merker institusjonssjefen at holdningsarbeidet har hatt virkning. Avdelingssykepleierne forteller om en lettere og gladere stemning til tross for krevende dager, og at holdningsarbeidet uten tvil også virker positivt inn på beboere og pårørende.

Ledelsen på sykehjemmet har forstått noe viktig; det er ikke nok å lage prosedyrer og regler for samarbeid og kollegialitet.

«Holdningsarbeidet virker uten tvil også positivt inn på beboere og pårørende.»

Pliktetikken setter viktige rammer for hvordan helsetjenester skal utøves, og beskytter mot krenkelser. Vi har yrkesetiske retningslinjer og helsevesenets fire prinsippers etikk: ikke skade, gjøre godt, sikre selvbestemmelse og ivareta rettferdighet. Likevel må pliktetikken kompletteres med en praktisk klokskap og god situasjonsforståelse.

Den personsentrerte tilnærmingen forutsetter at sentrale verdier er internalisert hos sykepleieren og kommer til uttrykk i situasjonsforståelsen og handlingene. Med raushet, vennlighet, likeverd, omtanke og respekt er det mulig å arbeide personsentrert, og verdiene må få prege både hvordan vi møter pasientene, og hvordan vi møter hverandre.